ВАГОМІСТЬ КУРСУ «НАРОДОЗНАВСТВО» ДЛЯ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Беценко Т. П.
доктор філологічних наук, професор,
м. Суми, Україна

Народознавство, зокрема — українське народознавство — невичерпний простір не тільки для самопізнання, самовираження, а й інтелектуального зростання особистості. Народознавство як освітній компонент покликане сприяти активізації у особистості почуття національної самоідентичності, окремішності, неповторності, відчуття і розуміння своєї самобутності як носія певних культурно-національних традицій, відзнак, цінностей, усвідомленню значущості у світовому просторі етнічної належності. Вивчення народознавчого матеріалу значно збагатить науковий багаж знань, розширить науковий світогляд, спонукатиме до подальшого поглибленого осмислення національних надбань і цінностей етносу. Крім того, народознавчий матеріал може стати підґрунтям для подальших наукових досліджень.

Ключові слова: *народознавство, духовно-інтелектуальне виховання, національні цінності, культурні традиції, розвиток особистості, педагог.*

Ethnic studies, in particular, Ukrainian ethnic studies, is an inexhaustible space not only for self-knowledge, self-expression, but also for intellectual growth of the personality. Ethnic studies as an educational component is designed to promote the activation of a person's sense of national identity, separateness, uniqueness, sense and understanding of their identity as a carrier of certain cultural and national traditions, distinctions, values, and awareness of the significance of ethnicity in the global space. The study of ethnographic material will significantly enrich the scientific knowledge base, broaden the scientific outlook, and encourage further in-depth understanding of the national heritage and values of the ethnic group. In addition, ethnographic material can become the basis for further scientific research.

Keywords: *ethnic studies, spiritual and intellectual education, national values, cultural traditions, personal development, teacher.*

Актуальність теми наукового дослідження. Освітній процес у ВНЗ педагогічного профілю повинен обов'язково включати дисципліни, які передбачають вивчення прадавньої духовно-інтелектуальної скарбниці етносу. Так, окремішність, самобутність кожного народу пізнається через його багатогранну культуру, звичаї, обряди, вірування, специфіку побутового облаштування, одяг, ремесла та ін. Цими та іншими питаннями займається народозна́вство — «наука про народ» (лат. відповідник — етнологія [1]), а відносно нашого народу — українознавство.

 10.58962/2708-4809.WSNOS.2023.39

Учені справедливо зауважують, що «нині на тлі глобальних суспільних проблем спостерігається відчуження та незнання національно-культурних надбань та народно-виховних традицій. Тому часто молодь не знає коренів свого етносу, не цікавиться звичаями та традиціями пращурів, не співає народних пісень і не грає на народних інструментах» [2, с. 295].

Вважаємо, це відчуження треба долати, що можна успішно здійснювати у освітньо-виховному процесі — у дитячому садку, школі, коледжі, ЗВО. Велика відповідальність при цьому лежить на педагогові. Тому учитель будь-якого фаху повинен бути обізнаним з народознавчим матеріалом, зобов'язаний володіти багажем народознавчих знань і доречно, мотивовано використовувати народознавчий потенціал у свої професійній діяльності. в результаті здійснюватиметься формування національно свідомої, духовно багатої, інтелектуально розвиненої особистості — громадянина України. Цілком поділяємо думку вчених-педагогів, що народознавство сприяє розвиткові та становленню світогляду майбутніх педагогів.

Аналіз останніх досліджень. Питання народознавства (теоретичний та практичний аспекти) висвітлено у роботах М. Грушевського, М. Драгоманова, І. Огієнка, С. Русової, В. Войтовича [3; 4], О. Ковальчука [5], В. Скуратівського[6], М. Стельмаховича, методика використання українського народознавчого матеріалу представлена у навчальному посібникові А. Богуш, Н. Лисенко [7]. та ін.

Учені-педагоги розуміють важливість народознавства як навчального предмета: «Народознавство — специфічний орієнтир у процесі самовираження, самопізнання та самовизначення сучасного молодого українця. Практика свідчить, що опанування національної культури, вивчення історії та засвоєння етнічних цінностей в юному віці є основою духовного і соціального становлення особистості» [2, с. 295].

На жаль, у вітчизняній педагогіці ще не досить навчальних підручників та посібників з українського народознавства для студентів різних спеціальностей.

Мета дослідження — в загальних рисах окреслити потенційні можливості курсу «Народознавство» для духовно-інтелектуального розвитку особистості майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу.

Значущість означеного нами курсу в навчально-виховному процесі закладів освіти всіх рівнів неоціненна, адже «народознавство виступає одним із могутніх засобів поєднання теоретичного змісту українознавчо-культурологічних дисциплін з практичною сферою, що

забезпечує підвищення зацікавленості його змістом та пізнавальної мотивації здобувача до етнокультурної діяльності», тому «введення народознавчих компонентів у викладання певних дисциплін підвищить рівень підготовленості здобувачів вищої освіти до фахової діяльності, оскільки зростає суспільний запит на спеціалістів, що мають всебічні знання, духовний потенціал, який ґрунтується на глибокому знанні витоків національної культури, духовних і моральних цінностей народу» [8, с. 136].

Народознавство як освітній компонент покликане сприяти активізації у особистості почуття національної самоідентичності, окремішності, неповторності, відчуття і розуміння своєї самобутності як носія певних культурно-національних традицій, відзнак, цінностей, усвідомленню значущості у світовому просторі етнічної належності.

Вагомість означеної дисципліни в тому, що знання, які здобувач вищої освіти — майбутній педагог — отримає у процесі вивчення курсу, слугуватимуть розширенню його світогляду, збагаченню новими фактами, відомостями про український етнос, відкриють перспективи подальшого вивчення рідної культури в усіх можливих вимірах. Крім того, наука про рідний народ у багатовекторному вимірі — своєрідний і доволі самобутній шлях до осмислення і усвідомлення Батьківщини як неоціненної величини у світовому масштабі.

Означений предмет покликаний формувати у майбутнього педагога високі патріотичні почуття, активну громадянську позицію [9, 10, 11].

Без сумніву, народознавство — той предмет, що виховуватиме любов до Батьківщини, до рідномовного, ріднокультурного континууму, породжуватиме захоплення досягненнями національного народного генія у всіх сферах життєдіяльності (наприклад, народний прогностик і народне ткацтво; народний посуд і народний гороскоп; народний етикет і народні прикмети, народна медицина і народні промисли та ін.) [12, 13, 14, 15].

Різноаспектне знайомство з народознавчою тематикою (наприклад, народні танці українців, народний транспорт, національна українська кухня, народний одяг, народні звичаї та обряди — весільні, поховальні та ін., народні іграшки, народний театр, народна ботаніка, народний календар, народна етика, національне житло, народний сонник, народні музичні інструменти, народна етика, народна педагогіка, народні знаряддя праці та ін.) сприятиме розвиткові творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя, що вельми потрібно у його професійній діяльності. у свою чергу педагог виховуватиме своїх вихованців у дусі творчості, у постійному палкому захопленні рідною національно-культурною спадщиною, розви-

ватиме прагнення її популяризувати. Скажімо, ми переконуємося, як нині збагачується і видозмінюється техніка народної вишивки; як урізноманітнюються орнаменти при оздобленні вишиванок та ін., як візерунки «перехоплюються», «запозичуються» у різних мікроетнічних груп українців (відомо, що здавна кожне село мало свій орнамент вишивки, свою кольорову гаму!).

Народознавство, зокрема — українське народознавство — невичерпний простір не тільки для самопізнання, самовираження, а й інтелектуального зростання особистості. Вивчення народознавчого матеріалу значно збагатить науковий багаж знань, розширить науковий світогляд, спонукатиме до подальшого поглибленого осмислення національних надбань і цінностей етносу. Крім того, народознавчий матеріал може стати підґрунтям для подальших наукових досліджень.

Висновки. Отже, народознавство, за нашими переконаннями, — перспективний і необхідний освітній компонент, що відзначається потужним потенціалом і невичерпними духовно-інтелектуальними можливостями. Викладання народознавства доцільне у ЗВО педагогічного профілю для студентів різних спеціальностей і не лише гуманітарного циклу.

Список використаних джерел

1. Народознавство / С. П. Павлюк. Енциклопедія Сучасної України / редкол. І. М. Дзюба, та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: https://esu.com.ua/article-71150 (дата звернення: 17.09.2023).
2. Лемко Г. Народознавство як засіб виховання особистості. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/31_2020/part_3/48.pdf (дата звернення: 17.09.2023).
3. Войтович В. М. Міфи та легенди давньої України : 2-ге, вид. доповн. Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014. 464 с.
4. Войтович В. М. Українська міфологія. Київ : Либідь. 2002. 662 с.
5. Ковальчук О. В. Українське народознавство : книга для вчителя. Київ : 0світа, І994. 174 с.
6. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар. Київ: Мистецтво, 1993. 208 с.
7. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі : 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вища шк., 2002. 407 с.
8. Петренко Л. Народознавчий аспект у змісті підготовки та етнокультурної діяльності майбутніх фахівців/ URL: http://upepnpu.pnpu.edu.ua/article/view/275574/270724 (дата звернення: 17.09.2023).
9. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка дитинства : навч.-метод. посіб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 718 с.
10. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку : мет. посіб. для дошк. закл. Львів : Оріяна-Нова, 2008. 208 с.
11. Шалашна Н., Баклашова Т. Народознавство як інтегративна складова змісту викладання історичних дисциплін у вищій школі. URL: https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/19.pdf (дата звернення: 17.09.2023).
12. Бурій В. М. Народно-православний календар. Черкаси : Вертикаль, 2009. 95 с.

13. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис : в 2 т. Київ : Оберіг, 1991. 456, 448 с.
14. Енциклопедичний словник символів культури України : 5-е вид. / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В. М., 2015. 912 с.
15. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.